

Література

1. Боговая И.О. Ландшафтное искусство : учебник [для студ. ВУЗов] / И.О. Боговая, Л.М. Фурсова. – М. : Агропроиздат, 1988. – 223 с.
2. Витовцева С. Цвет и свет. Характеристика и восприятие в ландшафте / С. Витовцева // Ландшафт. Дизайн. – 2010. – № 2. – С. 18-20.
3. Дейнека А.М. Ліси національного природного парку "Сколівські Бескиди" / А.М. Дейнека, Л.І. Мілкіна, В.П. Придак. – Львів : Вид-во "Сполом", 2006. – 176 с.
4. Европейский Красный список животных и растений, находящихся под угрозой исчезновения во всемирном масштабе. – Нью-Йорк : Изд-во ООН, 1992. – 167 с.
5. Конвенция про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення. – Вашингтон, 1973. – К. : Вид-во Мінекоресурсів України та НУ "Києво-Могилянська академія", 2000. – 80 с.
6. Конвенция про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі. – Берн, 1979. – К. : Вид-во Мінекобезпеки України, 1998. – 76 с.
7. Кучерявий В.П. Символи і формотворення у фітодизайні та ландшафтній архітектурі / В.П. Кучерявий // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Сер.: Символ дерева у світовій культурі та художній творчості. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2006. – Вип. 16.4. – С. 168-174.
8. Ландшафтные цветочные композиции : альбом. – К. : Вид-во "Будівельник", 1973. – 328 с.
9. Лях І.В. Національний природний парк "Сколівські Бескиди". Нелісова рослинність / І.В. Лях, Л.І. Мілкіна. – Львів : Вид-во "Сполом", 2008. – 244 с.
10. Мілкіна Л.І. Національний природний парк "Сколівські Бескиди". Раритетний фітогенофонд / Л.І. Мілкіна, А.М. Дейнека, В.П. Придак. – Львів : Вид-во "Камула", 2011. – 160 с.
11. Національний природний парк "Сколівські Бескиди". Рослинний світ. – К. : Вид-во "Фітосоціоцентр", 2004. – 240 с.
12. Пушкар В.В. Дизайн квітників : навч. посібн. / В.В. Пушкар. – К. : Изд-во "Альтер-прес", 2007. – 336 с.
13. Стойко С.М. Раритетний фітогенофонд західних регіонів України: соціологічна оцінка й наукові засади охорони / С.М. Стойко, П.Т. Яценко, О.О. Кагало та ін. – Львів : Вид-во "Ліга-Прес", 2004. – 232 с.
14. Рубцов Л.И. Проектирование садов и парков : учебн. пособ. [для техникумов] / Л.И. Рубцов. – М. : Стойиздат, 1979. – 184 с.
15. Рубцов Л.И. Справочник по зеленому строительству / Л.И. Рубцов, А.А. Лаптев. – К. : Вид-во "Будівельник", 1971. – 312 с.
16. Червона книга України. Рослинний світ / редкол.: Ю.Р. Шеляг-Сосонко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1996. – 608 с.
17. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. – К. : Вид-во "Глобал-колсантинг", 2009. – 900 с.

Попович С.Ю., Михайлович Н.В. Природные виды растений и их растительность как ресурсы для фитоценодизайна окультуренных ландшафтов Национального природного парка "Сколеvesкие Бескиды"

Определены декоративные, в том числе раритетные, фитоценозы, которые могут служить модельными и ресурсными объектами для фитоценодизайна окультуренных ландшафтов (зон: стационарной рекреации и хозяйственной) Национального природного парка "Сколеvesкие Бескиды". В связи с этим предложены 10 моделей фитоцено-композиций с участием раритетных видов растений природной флоры Украины.

Ключевые слова: национальный природный парк, природные растительные сообщества, декоративные растения, раритетные декоративные фитоценозы, фитоценодизайн, фитоценокомпозиции.

Popovych S.Yu., Mykhaylovych N.V. Natural species of plants and their communities as resources for phytocoenotic design of cultivated landscapes of the National Natural Park "Skolivski Beskydy"

It is established the decorative phytocenos including rare phytocenos, which may serve as model and resource objects for the phytocoenotic design of cultivated landscapes (recreation areas and economic zones) of the national natural park "Skolivski Beskydy". Subsequently it was distinguished 10 models of phytocoenotic compositions involving rare species of plants of the natural flora of Ukraine.

Keywords: National natural park, natural plant communities, decorative plants, rare decorative phytocenos, phytocoenotic design, phytocoenotic compositions.

УДК 630.[12+23+41]

Ст. наук. співроб. П.Я. Слободян, канд. с.-г. наук –
УкрНДігріліс ім. П.С. Погребняка, м. Івано-Франківськ

СТАН КОРИННИХ ЯЛИННИКІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Наведено лісівничо-типологічну характеристику корінних ялиників за базою даних лісовпорядкування на Івано-Франківщині, Закарпатті, Львівщині і Буковині. Дано лісопатологічну оцінку таких насаджень. Встановлено, що процеси всихання ялини мають місце і в корінних деревостанах. Синергетичний комплекс негативних екологічних факторів зумовлює появу загрози розладу корінних ялиників з невеликою участю інших деревних порід на нижній ареальній межі поряд з уже існуючими осередками усихання похідних насаджень.

Ключові слова: ялиники, обстеження, осередки усихання, рубання, ураження.

Підвищення стійкості і продуктивності ялинових лісів належить до головних проблем сучасного лісового господарства у Карпатах [1]. Його забезпечення неможливе без вивчення стану деревостанів у розрізі типологічних одиниць [2]. Виділення [3], аналітичні та польові дослідження корінних ялиників проводили за відомчими матеріалами і складеною методикою [4].

У регіоні Українських Карпат за основними користувачами закріплено 463 тис. га корінних ялиників, тобто близько 72,6 % від ялинових насаджень, більшість з яких (67 %) тепер припадає на підприємства Держлісагентства. Найбільші площі корінних ялинових деревостанів зосереджені на Івано-Франківщині, найменші – у Буковині. На Закарпатті частка таких лісостанів серед ялиників більша ніж на Прикарпатті (табл. 1).

Табл. 1. Розподіл площі корінних ялиників у межах областей

Адміністративна область	Площа корінних ялиників		
	тис. га	частка від усіх корінних ялиників, %	частка від ялиників області, %
Івано-Франківська	206,3	44,5	68,1
Закарпатська	140,6	30,4	81,5
Львівська	61,9	13,4	68,9
Чернівецька	54,2	11,7	74,9
Всього	463,0	100	72,6

Корінні ялиники дванадцяти підприємств Івано-Франківського ОУЛМГ присутні в усіх 17 виділених смерекових типах лісу, переважно у семи з них (В₃-кСм, В₃-См, С₃-бк-яцСм, С₃-бкСм, С₃-яцСм, С₃-См, Д₃-бк-яцСм). Найбільш представлені вони вологим гігروتопом буково-ялицевої і чистої сушмеречин. Більшість з них зосереджена у ДП "Осмолодське ЛГ". Хоч на Івано-Франківщині найбільша площа корінних ялиників, вони мають найменшу частку (68 %) серед ялинових лісостанів порівняно з іншими адміністративними областями регіону Українських Карпат.

У шести держпідприємствах Закарпатського ОУЛМГ за умовами росту вони характеризуються 12 типами лісу. Найкраще представлені ялиною волога буково-ялицева сусмєречина (45381,5 га) і смєречина (14215,0 га), волога чиста сусмєречина (13661,4 га) у ДП "Рахівське ЛДГ" і "Ясінянське ЛМГ". Площа ялиників Львівщини в основних лісокористувачів (Держлісагентство і Мінагрополітики України) становить 89,8 тис. га, в т. ч. корінних 61,9 тис. га (68,9 %). У лісах Держлісагентства вони охоплюють 7 типів лісу, переважно це волога буково-ялицева смєречина і сусмєречина. Найбільше їх зосереджено у ДП "Славське ЛГ" – 14416 га, що становить 84,6 % від загальної площі ялиників підприємства.

Площа насаджень ялини Чернівецького ОУЛМГ становить 72,4 тис. га, в т.ч. корінних – 54,2 тис. га (75 %). Корінні насадження ялини охоплюють тут 8 типів лісу. Найбільш представлені: волога буково-ялицева сусмєречина – 17429,2 га (44,5 %), волога чиста сусмєречина – 12239,9 га (31,2 %) і волога ялицева сусмєречина – 5286,6 га (13,5 %). Такі насадження переважно зосереджені у ДП "Путильське ЛГ" – 33985 га (62,7 %). У ДП "Берегометське ЛМГ" вони займають 20100 га (37,1 %).

Оглядом рекогносцирувальним обстеженням лісових масивів, під час численних гірських експедицій в ялиники Українських Карпат протягом останнього десятиліття, візуально встановлено погіршення стану корінних типів деревостанів і наявність окремих осередків усихання на порівняно ще невеликих площах, які не перевищують розміри зрубів суцільних рубань. За останні роки особливо погіршилась ситуація на південному мегасхилі у районах, де спостерігається масове всихання похідних насаджень [5]. Всихання ялини спостерігається в місцях концентрації рубань головного користування, вітровалів на крутосхилах зі слабопотужними каменистими ґрунтами. Чисті насадження особливо уразливі з настанням віку стиглості в частині оголеної стіни лісу спекотним літом, а взимку небезпечні сніголоми. Приполюнні ялиники, не зважаючи на пошкодження і низький клас бонітету, інколи підвищують верхню межу лісу понад 1650 м н.р.м.

Корінні ялиники Закарпаття характеризуються погіршенням санітарного стану, який тісно пов'язаний з розвитком хвороб, вітровалами та розмноженням стовбурових шкідників. Зокрема, в ялинових насадженнях Рахівщини зафіксовано поширення уражень і пошкоджень. Патогени зумовлюють переважно одинично-групове усихання. Їхня шкодочинність встановлена у процесі перелікового обстеження. На прикладі ДП "Рахівське ЛДГ" (Говерлянське, Устеріцьке, Білотилянське л-ва) лісопатологічним рекогносцируванням з'ясовано, що кореневими гнилями уражено 244,7 га корінних ялиників на 12 ділянках у т.ч.: 81,5 га (33,3 %) – слабого, 126,2 га (51,6 %) – середнього, 37,0 га (15,1 %) – сильного ступеня. Водночас вивчалось поширення осередків усихання залежно від експозицій схилів. Аналіз даних обстежень показує, що ними охоплені як південні, так і північні схили. Має певні особливості характер розподілу пошкоджених дерев. На схилах північних експозицій він переважно одиничний та груповий. Усихання дерев у цих умовах проходить менш інтенсивними темпами, здебільшого за рахунок корневих і окоренових гнилей. На схилах південних експозицій розподіл пошкоджених

дерев формується частіше куртинним та суцільним усиханням від перегріву, арміляріозу, гетеробазидіозу, короїдів. Його загальна площа тут у 2,4 раза більша ніж на північних схилах (табл. 2).

Табл. 2. Усихання ялини на схилах різних експозицій ДП "Рахівське ЛДГ", га

Назва лісництва								
схили за експозиціями								
північні				південні				разом
Пн	Пн-З	Пн-С	С	Пд	Пд-С	Пд-З	З	
Богданське								
-	18,7	0,9	-	-	-	-	11,7	31,3
Говерлянське								
7,3	99,0	-	-	55,0	66,6	154,7	89,5	472,1
Устеріцьке								
-	48,2	10,1	7,2	-	29,8	18,6	-	113,9
Квасівське								
-	4,6	2,2	-	15,0	13,4	10,5	-	45,7
Щаульське								
-	34,0	-	-	-	-	-	25,2	59,2
Білотисянське								
23,9	40,7	18,2	-	26,0	48,3	191,0	2,7	350,8
Всього								
31,2	245,2	31,4	7,2	96,0	158,1	374,8	129,1	1073,0

Результати проведених обстежень показали, що процеси всихання середньовікових, пристигаючих та стиглих деревостанів нижчої повноти трапляються частіше на освітленіших схилах і меншій висоті н. р. м. Ялиники Львівщини більш ослаблені, ніж Буковини. Так лісопатологічним рекогносцирувальним обстеженням у ДП "Сколівське ЛГ" (Гребенівське л-во) Львівського ОУЛМГ виявлено уражених 78,6 га корінних ялиників на 22 ділянках у т.ч.: 36,7 га (46,7 %) – слабого, 10,8 га (13,7 %) – середнього, 31,1 га (39,6 %) – сильного ступеня. А у ДП "Путильське ЛГ" (Путильське л-во) Чернівецького ОУЛМГ зафіксовано уражених 38,6 га на 13 ділянках у т.ч.: 28,3 га (73,3 %) – слабого і 10,3 га (26,7 %) – середнього ступеня. Переліковим обстеженням у ДП "Вигодське ЛГ" (Людвиківське і Бистрівське л-ва) Івано-Франківського ОУЛМГ охоплені ураженням корінні ялиники площею 51,5 га на трьох ділянках у т.ч.: 32,5 га (63,1 %) – слабого і 19,0 га (36,9 %) середнього ступеня. У Карпатах було обстежено 50 ділянок – 413,4 га корінних ялиників, з яких: 179,0 га (43,3 %) – слабого, 166,3 га (40,2 %) – середнього та 68,1 га (16,5 %) – сильного ступеня ураження.

Детальне обстеження корінних ялиників проведено на 7 пробних площах (ПП) у держлісфонді ДП "Ясінянське ЛМГ", "Сколівське ЛГ", "Вигодське ЛГ" і "Сколівське військове ЛГ", опис яких приведений у табл. 3.

Для насаджень старших вікових категорій характерні неоднорідна повнота, місцями знижена до 0,3-0,6, наявність прогалів (нерідко розміром 30×40 м×м і більше). Природне відновлення тут хоч і нерівномірне, та за складом відповідає корінному деревостану і містить окрім ялини, також яли-

цю і бук, рідше – явір, а у підліску горобину, крушину ламку, вовчі ягоди звичайні, ліщину і ін. Розподіл дерев ялини на пробних площах за категоріями санітарного стану свідчить, що лісостани ослаблі (ступінь ураженості 29 %). Частка ялини без ознак ослаблення (45 %) у середньому не досягає половини загальної кількості дерев. Менш ослаблих (16 %) більше, ніж дуже ослаблих (14 %), всихаючих (6 %) і свіжовідмерлих дерев (6 %) дерев – порівну, старого сухоостою приблизно у два рази більше (13 %). Гірший стан у перестиглих ялинників, близьких за складом до чистих (табл. 4).

Табл. 3. Лісотаксаційна характеристика пробних площ

Назва державного підприємства											
№	Лісництво	№ кв.	№ вид.	Площа, га	Склад насадження	Вік, років	Середня висота, м	Середній діаметр, см	Тип лісу	Повнота	Клас бонітету
ДП "Ясінянське ЛМГ"											
1	Довжанське	2	12	6,6	7Ял2Яц1Бк	18	6	6	С ₃ -бк-яцСм	0,5	I
2	Лопушанське	15	3	7,0	10Ял+Бк+Яц+Ос	53	25	24	С ₃ -бк-яцСм	0,9	I
ДП "Сколівське ЛГ"											
3	Гребенівське	10	6	28,0	8Ял1Бк1Яц	85	30	36	Д ₃ -бк-яцСм	0,6	I
4	Гребенівське	17	10	7,6	10Ял	108	27	28	С ₃ -См	0,6	I
ДП "Сколівське військове ЛГ"											
5	Коростівське	8	21	13,5	10Ял+Яц+Бк	101	31	36	Д ₃ -бк-цСм	0,8	I ^a
ДП "Берегометське ЛМГ"											
6	Гір.-Кутське	28	14	7,8	6Ял3Яц1Бк	100	30	36	С ₃ -бк-яцСм	0,6	I
ДП "Вигодське ЛГ"											
7	Людвиківське	14	17	0,4	10Ял+Яц+Бк	80	27	30	Д ₃ -бк-яцСм	0,7	I ^a

Табл. 4. Результати детальних обстежень корінних ялинників

№ п/п	Кількість облікованих дерев ялини, шт./%							Ураженість ялиників (R), %
	загальна	за категоріями стану						
		I	II	III	IV	V	VI	
1	124/100	123/99	1/1	0/0	0/0	0/0	0/0	0,0
2	53/100	11/21	2/4	36/67	1 / 2	1 / 2	2/4	40,6
3	70/100	19/27	13/19	10/14	2/3	2/3	24/34	45,7
4	131/100	46/35	22/17	16/12	22/17	6/5	19/14	35,6
5	103/100	10/10	20/19	9/9	11/11	13/12	40/39	60,8
6	48/100	38/79	8/17	2/4	0/0	0/0	0/0	2,1
7	181/100	72/40	51/28	23/13	8/4	18/10	9/5	22,6
Разом	710/100	319/45	117/16	96/14	44/6	40/6	94/13	28,8

Інфікування ялинників грибами макроміцетами на обстежених ділянках починається до досягнення ними 50 років, і надалі може досягати 40 %. Певною мірою цьому сприяють доглядні рубання, внаслідок чого з'являється достатня кількість поживного субстрату у вигляді свіжих пнів та багаточисельних механічних ушкоджень на стовбурах дерев, через які відбувається первинне зараження спорами патогенів. Підтвердження ураження ялинових насаджень кореневими і окоренковими гнилями дають дані аналізу

стану пнів за стадіями деградації деревини: I – зміна забарвлення, II – поява потемнілих плям розкладу деревини, III – утворення дупла) на зрубках суцільних санітарних рубань. Дослідженнями встановлено, що в основному збудником центральних гнилей є коренева губка, а периферичних – опеньок осінній. На частку пнів без гнилей у ДП "Сколівське військове ЛГ" припадає 38 %, ДП "Берегометське ЛМГ" – 56 %, ДП "Вигодське ЛГ" – 41 %. Водночас більше половини пнів уражені, в т.ч. значно гнилями III стадії (табл. 5).

Табл. 5. Ураженість пнів ялини кореневими гнилями

Лісництво, квартал/виділ	Обліковано пнів, шт.	Без гнилі, шт./%	З гниллю, шт./%	У т.ч. за стадіями гнилі, шт./%		
				I	II	III
ДП "Сколівське військове ЛГ"						
Коростівське, 16/15	110	42/38	68/62	4/6	30/44	34/50
ДП "Берегометське ЛМГ"						
Гірсько-Кутське, 28/14	110	62/56	48/44	9/18	22/45	17/37
ДП "Вигодське ЛГ"						
Людвиківське, 14/7	100	41/41	59/59	9/15	22/37	28/48

Процеси порушення стабільності ялинників на границях зрубів проходять пришвидшено у сонцеударній стіні лісу, про що свідчить раптове відмирання дерев. Формування сухоостою після суцільного рубання чітко орієнтоване вздовж границі зі зрубом. Проведені рекогносцирувальні і детальні лісопатологічні обстеження та наведені фактичні матеріали державних підприємств вказують на наявність ослаблення окремих корінних ялинників, зумовлене змінами природних процесів [6]. Незважаючи на присутність несприятливих факторів, загалом вони відзначаються високою біологічною стійкістю як фітоценози і здатністю до відновлення і пристосування. Поряд з цим, найбільш проблемні – насадження Закарпаття і Львівщини, краща ситуація в Івано-Франківській області, найвищої оцінки вони заслуговують на Буковині.

Висновки. У корінних ялинниках трапляються патологічні ураження і пошкодження, які погіршують їхній санітарний стан, трапляються тут і всихання, переважно поблизу чистих похідних лісостанів, але вони не є масовими, зате часто приурочені до границь суцільних зрубів. Ураженість зростає з віком дерев на нижчих гіпсометричних рівнях і пов'язане з комплексом недостатньо вивчених причин. Динамічні зміни обсягів корінних деревостанів та їхнього стану можуть слугувати показниками лісівничо-екологічної ефективності ведення лісового господарства та його відповідності принципам сталого розвитку, напрямку і ступеня антропогенного використання рослинного покриву як окремих підприємств, так і регіонів.

Література

1. Голубець М.А. Екологічна ситуація на північно-східному макросхилі Українських Карпат / М.А. Голубець, О.Г. Марискевич, М.П. Козловський та ін. / за ред. М.А. Голубця. – Львів : Вид-во "Поллі", 2001. – 164 с.
2. Герушинський З.Ю. Типологія лісів Українських Карпат : навч. посібн. / З.Ю. Герушинський. – Львів : Вид-во "Піраміда", 1996. – 208 с.
3. Лісівництво. Терміни та визначення: ДСТУ 3404-96. – [Чинний від 1996-20-09]. – К. : Держстандарт України, 1997. – 44 с. – (Державний стандарт України).

4. Вивчити стан ялиників Українських Карпат і антропогенний вплив на поширення осередків стовбурових шкідників та кореневих гнилей / П.Я. Слободян (кер.), Т.Г. Шпільчак, М.О. Сірко та ін. // Звіт про НДР (закл.), № ДР 0105U007527, Інв. № 1055. – Івано-Франківськ : Вид-во УкрНДІґірліс, 2009. – 156 с.

5. Швенда Л. За останні роки у Закарпатті спостерігається масове всихання дерев / Любков Швенда // Український лісовод. – 2011. – Вип. 12/05. – 5 с. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lesovod.org.ua/node/9953>.

6. Криницький Г.Т. Критична ситуація у смерекових лісах / Г.Т. Криницький // Матеріали виїзного засідання колегії Держкомлісгоспу України за участю НАН України по проблемі всихання ялинових насаджень у Карпатському регіоні. – Львів. – С. 12-18.

Слободян П.Я. Состояние коренных ельников Украинских Карпат

Приведена типологическая характеристика коренных ельников по базе данных лесоустройства на Ивано-Франковщине, Закарпатье, Львовщине и Буковине. Дана лесопатологическая оценка таких насаждений. Установлено, что процессы усыхания ели хотя и не критические, но все же имеют место в коренных древостоях. Синергетический комплекс негативных экологических факторов обуславливает появление угрозы расстройств коренных ельников с небольшим участием других древесных пород на нижней ареальной границе наряду с уже существующими очагами усыхания производных насаждений.

Ключевые слова: ельники, обследование, очаги усыхания, рубки, повреждения.

Slobodiyana P.Ya. Condition of natural spruce stands Ukrainian Carpathians

The following of forest-typological characteristics of indigenous spruce stands for database inventory in Ivano-Frankivsk, Transcarpathia, Lviv and Bukovina. This pathological evaluation of these stands. The process withering spruce, although not critical, but still occur in native stands. Synergetic range of negative environmental factors leads to the emergence of the threat of disorder indigenous spruce stands with little participation of other trees on the lower areal limits along with existing focuses withering derivatives plantations.

Keywords: spruce stands, inspection, focuses withering, cabins, damages.

УДК 630*/[161+811.2]

Доц. І.М. Сопушинський, канд. с.-г. наук –
НЛТУ України, м. Львів

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯВОРА, БУКА ЛІСОВОГО ТА ЯСЕНА ЗВИЧАЙНОГО З ДЕКОРАТИВНОЮ АНОМАЛЬНОЮ ДЕРЕВИНОЮ

Розглянуто питання збереження і відтворення лісівничого потенціалу екотипів, до складу яких входять дерева явора, бука та ясеня з аномальним ростом. Висвітлено типологічні особливості умов місця зростання явора форми "пташине око", явора, бука та ясеня із завилькуватою деревиною. Проаналізовано специфіку охорони рідкісних форм деревних видів за декоративною текстурою деревини та можливості їх відтворення.

Ключові слова: явір, бук, ясен, декоративна аномальна деревина, лісівничий потенціал.

Вступ. Для охорони рідкісних видів із цінними властивостями стосовно збереження біорізноманіття в Україні створено мережу лісових заповідників, заказників та інших природоохоронних територій [3, 7, 10]. До складу природно-заповідного фонду входять 7346 територій і об'єктів загальною площею близько 2,99 млн га, що становить 4,95 % території України. Струк-

тура природно-заповідного фонду включає 11 категорій територій і об'єктів загальнодержавного та місцевого значення [2, 6]. У контексті сталого ведення господарства біологічне різноманіття забезпечує людство необхідним ресурсом для існування та розвитку. Виділення формового різноманіття деревних видів за структурою деревини у більшості об'єктів не приділяють уваги, хоча дерева з аномальною деревиною [1, 4, 7] є не менш важливими природоохоронними цінностями, ніж окремі рідкісні види рослин чи тварин. Дерева з такою деревиною мають не тільки економічне [13], а й важливе дидактично-виховне значення, оскільки є морфологічними раритетами [8], які можуть слугувати як об'єкти для екскурсій та наукових досліджень. Проведення селекційної інвентаризації деревних видів у лісових біоценозах у контексті виявлення високоякісної декоративної деревини має важливе лісгосподарське значення [11, 12].

Мотивація актуальності теми і важливості вивчення поліморфізму деревних видів у контексті їх декоративної текстури деревини у заповідниках, природних та штучних лісостанах зумовлена потребою збереження та відтворення їх лісівничого потенціалу і покращення економічного стану лісових підприємств.

Лісівничий потенціал дерев з аномальним ростом. На території України збереглися лісостани, окремі дерева в яких відзначаються цінною декоративною деревиною [9]. Така деревина має високі естетичні властивості поверхні перетину та об'ємну текстуру, а також на неї є особливий попит на міжнародному ринку деревини [1, 4, 11, 12].

Особини явора, бука та ясеня із завилькуватою деревиною та явора, яку називають "пташине око", мають особливе значення для селекції і вирощування деревини з декоративними та резонансними властивостями. Проте методів діагностування дерев таких форм та інформації щодо їх поширення в Україні на сьогодні недостатньо [1, 9]. Під час рубки лісу дерева з аномальною деревиною часто потрапляють до загальних сортиментів комплексу лісового виробничого циклу, що призводить до неефективного використання деревинних ресурсів і недоотримання додаткових грошових надходжень.

В умовах сталого ведення лісового господарства важливі як охорона і відтворення генофонду явора, бука та ясеня з декоративною деревиною аномальних, так і раціональне використання їх деревини. Невідкладному рекогносцирувальному обстеженню підлягає частина лісових біоценозів Українських Карпат і суміжних територій, на яких проводять промислово заготівлю деревини, оскільки лісоексплуатаційний підхід призводить до збіднення генофонду деревних видів із рідкісними формами за текстурою деревини.

Особливу лісгосподарську цінність для вивчення різноманітності морфологічних форм листяних порід має смуга букових лісів на висотах від 800 до 1300 м н.р.м. (табл.) і лісостани на межі ареалу явора та бука. Власне у таких лісорослинних умовах найчастіше трапляється поліморфізм листяних порід за структурою деревини [1, 3, 4, 10, 12, 14]. У смузі букових лісів Українських Карпат збереглися древостани, не порушені лісгосподарськими заходами. Тут є можливість охопити повний спектр мінливості явора, бука та ясеня і діагностувати форми з декоративною аномальною деревиною.